

УДК 378.064.1:[373.2.091.12.011.3-051

Тютюнник Олена

ORCID 0000-0003-1233-3577

Кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки та методики викладання іноземних мов,
Національний університет
«Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка
(м. Чернігів, Україна) E-mail: fotunae@gmail.com

ОРГАНІЗАЦІЙНО-МЕТОДИЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІВ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ВЗАЄМОДІЇ З БАТЬКАМИ

Мета статті – обґрунтувати організаційно-методичні умови підготовки педагогів закладів позашкільної освіти до взаємодії з батьками.

Методологія. Під час обґрунтування організаційно-методичних умов підготовки педагогів закладів позашкільної освіти до взаємодії з батьками застосовано низку методів дослідження, зокрема: аналіз нормативно-правової бази, що регулює реформаційні процеси в освітній галузі на сучасному етапі, й наукової літератури з проблеми дослідження; порівняльно-зіставний – для вивчення поглядів різних учених на порушену проблему; систематизації й узагальнення – для формулювання висновків.

Наукове дослідження передбачало оптимальне поєднання положень кількох методологічних підходів, зокрема: компетентнісного як засадничого для реформування освітньої галузі на сучасному етапі; діяльнісного, що передбачає підготовку педагогів закладів позашкільної освіти до роботи з батьками через активну діяльність; аксіологічного для визначення особливостей формування ціннісно-світоглядних орієнтирів педагогів закладів позашкільної освіти для ефективної роботи з батьками.

Наукова новизна полягає у визначенні й описі організаційно-методичних умов підготовки педагогів закладів позашкільної освіти до взаємодії з батьками для реалізації вимог Концепції «Нова українська школа».

Висновки. У процесі дослідження було визначено організаційно-методичні умови як компонент педагогічної системи, що має забезпечити ефективність підготовки педагогів до взаємодії з батьками в межах закладів позашкільної освіти, зокрема: позитивна мотиваційна настанова педагога на роботу з батьками в межах закладу позашкільної освіти; упровадження форм проблемного навчання для активізації пізнання та формування професійних умінь педагогів; використання міжпредметних зв'язків у процесі підготовки педагогів до взаємодії з батьками в межах закладів позашкільної освіти; застосування сучасних інформаційних технологій для навчання педагогів закладів позашкільної освіти засобів автономного розв'язання професійно спрямованих завдань.

Ключові слова: організаційно-методичні умови, заклади позашкільної освіти, батьки, здобувачі освіти, проблемне навчання.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У контексті реалізації положень Концепції «Нова українська школа» особливого значення набуває налагодження взаємодії між усіма суб'єктами освітнього процесу, з-поміж яких одну з ключових ролей відіграють батьки здобувачів освіти. Ця проблема актуалізувалася не лише в контексті діяльності закладів загальної середньої освіти, а і в межах закладів позашкільної освіти.

Вважаємо, що підготовка педагогів до взаємодії з батьками в закладах позашкільної освіти потребує, по-перше, формулювання теоретичних засад цього процесу; по-друге, обґрунтування практичних механізмів їх реалізації, зокрема підбору оптимальних форм, методів та засобів забезпечення цього процесу. Виконання цих завдань потребує визначення організаційно-методичних умов.

Аналіз основних досліджень і публікацій з порушеної проблеми. Аналіз наукових публікацій дав підстави для висновку, що на сьогодні підготовка педагогів закладів позашкільної освіти до взаємодії з батьками не була темою окремого педагогічного дослідження, що підтверджує актуальність і практичну значущість обраної теми. Науковці звертаються переважно до роботи педагогів з батьками в контексті освітньої діяльності закладів дошкільної чи загальної середньої освіти. Зважаючи на цей факт, орієнтуємося в процесі наукового пошуку на праці вчених, присвячених педагогічним умовам (Н. Серета, Є. Хриков), а також різноманітним аспектам професійної підготовки педагогів (К. Осадча, Н. Щокіна).

Формулювання мети. Мета статті – обґрунтувати організаційно-методичні умови підготовки педагогів закладів позашкільної освіти до взаємодії з батьками.

Висвітлення процедури теоретико-методологічного дослідження із зазначенням методів. Під час обґрунтування організаційно-методичних умов підготовки педагогів закладів позашкільної освіти до взаємодії з батьками застосовано низку методів дослідження, зокрема: аналіз нормативно-правової бази, що регулює реформаційні процеси в освітній галузі на сьогодні, й наукової літератури з проблеми дослідження; порівняльно-зіставний – для вивчення поглядів різних учених на порушену проблему; систематизації й узагальнення – для формулювання висновків.

Наукове дослідження передбачало оптимальне поєднання положень кількох методологічних підходів, зокрема: компетентнісного як засадничого для реформування освітньої галузі на сучасному етапі; діяльнісного, що передбачає здійснення підготовки педагогів закладів позашкільної освіти до роботи з батьками через активну діяльність; аксіологічного для визначення особливостей формування ціннісно-світоглядних орієнтирів педагогів закладів позашкільної освіти для ефективної роботи з батьками.

Виклад основного матеріалу дослідження. Варто передусім зазначити, що умови є важливим компонентом будь-якої педагогічної системи. У «Великому тлумачному словнику української мови» розміщено таке визначення: умови – це певні сприятливі обставини, чинники, правила, що існують або встановлені в тій чи іншій сфері життя, діяльності та забезпечують нормальну роботу чого-небудь [2, 564]. Аналіз педагогічної літератури дав змогу констатувати, що науковці по-різному трактують поняття «педагогічні умови»: розглядають їх або як обставини, які цілеспрямовано створюються педагогами, або як фактори, що об'єктивно існують і лише використовуються ученими під час педагогічного дослідження, або як сукупність зовнішніх і внутрішніх чинників. Зокрема С. Хриков [5, 11] зазначив, що педагогічні умови – це сукупність об'єктивних можливостей, змісту, форм, методів, прийомів, засобів педагогічної діяльності, але не всіх, а лише тих, які створює педагог. Науковець стверджував, що педагогічні умови не можуть мати загальнопедагогічного характеру, оскільки їх визначають у контексті вузьких дослідницьких тем. Водночас, він уважає, що педагогічні умови не повинні суперечити педагогічним законам, закономірностям, принципам та правилам, адже є лише їхнім локальним проявом [5, 13]. В. Артемов обґрунтував ознаки педагогічних умов, як-от: практична, нормативна спрямованість на організацію педагогічної діяльності; спрямованість на підвищення ефективності педагогічної діяльності; несуперечливість з педагогічними закономірностями, принципами та правилами; поєднання емпіричних і теоретичних процедур наукового дослідження; відповідність вимогам наукової новизни; імовірнісний характер забезпечення результату педагогічної діяльності (педагогічні умови, як і педагогічні системи в цілому, не можуть гарантувати отримання певного результату, але підвищують імовірність його досягнення); локальний характер застосування [1, 221].

У контексті нашого дослідження розглядаємо організаційно-методичні умови як компонент педагогічної системи, свідомо й цілеспрямовано створений у педагогічній діяльності, який забезпечує ефективність перебігу педагогічного процесу. У процесі визначення організаційно-методичних умов підготовки педагогів до взаємодії з батьками в межах закладів позашкільної освіти взято до уваги, що їхня специфіка детермінована змістом професійної діяльності педагогів цих закладів, суспільними процесами і явищами, що впливають на взаємодію з батьками, психологічними чинниками, що її детермінують.

Перша організаційно-методична умова – позитивна мотиваційна настанова педагога закладу позашкільної освіти на роботу з батьками. Варто наголосити, що в контексті професійної діяльності педагогів мотивація є комплексним і динамічним феноменом, який сприяє трансформації знань, умінь й навичок на засоби підготовки до діяльності. Отже, важливим є визначення мотивів, які сприяють виконанню педагогом професійних обов'язків загалом і розв'язанню завдань, пов'язаних із роботою з батьками зокрема.

З-поміж мотивів, що впливають на підготовку педагога закладу позашкільної освіти до роботи з батьками, виокремлено соціальні мотиви, що відображають бажання особистості приносити користь суспільству, зокрема: прагнення гармонізувати стосунки в сім'ях вихованців, подолати кризові явища в поведінці дітей, підвищувати педагогічну культуру батьків; організувати колег для педагогічної роботи з батьками; максимально використовувати свої здібності та можливості в роботі з батьками. Важливу роль відіграють пізнавальні мотиви: інтерес до роботи з батьками, прагнення до саморозвитку, бажання поглибити знання щодо теорії і практики роботи з батьками, організувати ефективне співробітництво. Суттєвими є мотиви, пов'язані з особистою престижністю: бажання мати позитивний імідж серед колег і батьків, користуватися довірою в батьків своїх вихованцем, самому бути зразковим сім'янином. Вважаємо, що для формування позитивної мотивації педагогів закладів позашкільної освіти до взаємодії з батьками доцільно організувати тренінги, наприклад: «Учитель – вічний учень», «Формування навичок ефективної взаємодії», «Я крокую до майстерності», а також ділову гру з елементами тренінгу «Жив-був педагог».

Друга організаційно-методична умова – упровадження форм проблемного навчання для активізації пізнання та формування професійних умінь педагогів. Варто наголосити, що на сьогодні

традиційні форми й методи організації освітнього процесу зазнають певного оновлення, одним зі шляхів якого є введення елементів проблемного навчання, що передбачає стимулювання до самостійного здобуття знань через проблематизацію навчального матеріалу, а також трансформація характеру навчальних завдань і освітньої діяльності в цілому з репродуктивного на творчий. Загалом у закладі вищої освіти проблемне навчання може застосовуватись на різних етапах освітнього процесу – на етапі здобуття нових знань (проблемні лекції), на етапі усвідомлення знань, формування й закріплення умінь та навичок (створення проблемних ситуацій і розв'язання проблемних завдань у межах семінарських або практичних занять і в контексті самостійної роботи).

Н. Щокіна [6] пропонує такі шляхи створення проблемної ситуації: спонукання до вибору правильного варіанту відповіді та його обґрунтування; перехід від поодиноких фактів до узагальнень; з'ясування суперечностей між можливими засобами розв'язання завдання й практичною неможливістю обраного способу діяльності; побудова гіпотези на основі відомої теорії; використання суперечностей між досліджуваними фактами і наявними знаннями; знаходження раціонального шляху розв'язання проблеми, коли задані умови і кінцева мета; самостійне знаходження розв'язання при заданих умовах; творче завдання, для виконання якого необхідно використовувати додаткові джерела інформації; розгляд проблеми в історичному аспекті; зіткнення з життєвими фактами або незвичайними явищами, що потребують теоретичного обґрунтування; постановка викладачем серії проблемних питань; демонстрація досліду, результати якого вимагають наукового пояснення; спонукання до порівнянь, зіставлень, протиставлень окремих положень, фактів, явищ, поглядів тощо, унаслідок чого виникає пізнавальне утруднення; спонукання до попередніх узагальнень нових фактів; спонукання до висунення гіпотез, формулювання висновків та їх перевірка; використання наочних матеріалів [6].

У контексті нашого дослідження пропонуємо такі проблемні запитання: чи погоджуєтесь ви з думкою, що дітей не потрібно виховувати, краще виховувати себе, оскільки діти просто беруть приклад з батьків? Чи доцільно застосовувати методи фізичного покарання чи психологічного тиску на дитину? Чи обов'язково є участь батьків у роботі школи чи закладу позашкільної освіти? Чи погоджуєтесь ви з думкою, що виховувати й навчати дитину мають у закладах освіти, а батьки мають просто піклуватися про неї? Доцільно наголосити, що такі запитання не передбачають однозначної відповіді, потребують самостійного аналізу суперечливої ситуації, використання доказової бази, пошук необхідної інформації, відстоювання власної думки, формулювання висновків, а отже, сприяють розвитку критичного мислення педагогів, поглибленню їхніх знань, формуванню професійної і громадянської позицій.

Третя організаційно-методична умова – використання міжпредметних зв'язків у процесі підготовки педагогів до взаємодії з батьками в закладах позашкільної освіти. В. Шахов наголошує, що такі зв'язки відображають комплексний підхід до виховання та навчання, який надає змогу виокремити як основні елементи змісту освіти, так і точки дотику між навчальними дисциплінами. На різних етапах навчання завдяки інтеграції знань міжпредметні зв'язки виконують навчальну, виховну та розвивальну функції, що сприяють підвищенню продуктивності перебігу психічних процесів. Міжпредметні зв'язки сприяють формуванню систематизованих знань здобувачів освіти, залучають їх до оперування пізнавальними методами, які мають загальнонауковий характер (абстрагування, моделювання, аналогія, узагальнення тощо) [7, 83].

У процесі професійного навчання вчителів Н. Серєда [4] визначає умови реалізації міжпредметних зв'язків: чітке планування процесу їх реалізації, відбір змісту матеріалу, що відображає міжпредметність; установлення хронологічної відповідності матеріалу; понятійна узгодженість дисциплін: єдність підходів до використання однакових термінів і визначень під час вивчення різних дисциплін; відмова від епізодичного їх застосування; поступове збільшення обсягу та рівня складності міжпредметного матеріалу; організація постійної роботи викладачів із метою виявлення міжпредметних зв'язків, складання структурно-логічних схем, у яких відображено точки дотику між знаннями з різних дисциплін; відповідна підготовка педагогічних кадрів, тобто проведення семінарів із питань використання міжпредметних зв'язків, створення методик проведення занять, розроблення методичних рекомендацій; підбір адекватних форм навчання: проведення інтегрованих, бінарних, міжпредметних занять [4, с. 159-160].

Відповідно, пропонуємо такі шляхи застосування міжпредметних зв'язків у процесі підготовки педагогів до взаємодії з батьками в межах закладів позашкільної освіти: аналіз досвіду інших педагогів із застосуванням міжпредметних зв'язків, діагностика ефективності використання інтегрованих форм; розроблення планів-конспектів батьківських зборів, занять та тренінгів на міжпредметній основі, їх проведення; планування й участь у проведенні міжпредметних днів чи тижнів; створення професійного портфолію з теми «Мої інтегровані заняття» чи методичного кейсу «Банк інтегрованих завдань»; конструювання навчального проекту за міжпредметною тематикою.

Четверта організаційно-методична умова – застосування сучасних інформаційних технологій для навчання педагогів закладів позашкільної освіти засобів автономного розв'язання професійно спрямованих завдань. Варто наголосити, що на сьогодні діяльність педагога закладу позашкільної освіти стає практично неможливою без інформаційно-комунікативних технологій, особливо зважаючи на

суспільні виклики, пов'язані з епідеміологічною ситуацією і необхідністю впровадження елементів дистанційного навчання.

На думку К. Осадчої [3], для організації, методичного забезпечення та контролю за професійною підготовкою педагогів доцільним є використання таких засобів, як-от: мультимедійні засоби навчання (мультимедійний проєктор, інтерактивна дошка, персональний комп'ютер, відео, аудіо); інформаційно-комунікаційні засоби навчання (мережі передачі зв'язку; комп'ютерні мережі; освітньо-інформаційне (дистанційне) середовище; ресурси мережі Інтернет); програмні педагогічні засоби навчання (локальні електронні ресурси персонального комп'ютера, навчальні електронні програми).

Зокрема інтернет-технології на сьогодні виступають ефективним засобом забезпечення комунікації між усіма суб'єктами освітнього процесу, який застосовується шляхом спілкування в різноманітних соціальних мережах, менеджерах, чатах та телеконференціях. Значну роль для підготовки педагогів до взаємодії з батьками в межах закладів позашкільної освіти відіграє можливість дистанційного навчання, що дає змогу поєднувати навчання з професійною діяльністю. У мережі Інтернет функціонує багато освітніх порталів, які пропонують дистанційні курси для підвищення кваліфікації працівників закладів освіти, найбільш відомими з них в українському медіапросторі є Edega та Prometheus. Варто також зазначити, що Інтернет-технології надають можливість педагогу брати участь у різноманітних конкурсах, що сприяють підвищенню рівня соціокультурної мобільності, розширенню кола знайомств, діагностуванню власного рівня професійного саморозвитку порівняно з іншими фахівцями, що в результаті заохочує до подальшого професійного та особистісного саморозвитку.

Висновки і перспективи подальших досліджень. У процесі дослідження було визначено організаційно-методичні умови як компонент педагогічної системи, що має забезпечити ефективність підготовки педагогів до взаємодії з батьками в межах закладів позашкільної освіти, зокрема: позитивна мотиваційна настанова педагога на роботу з батьками в межах закладу позашкільної освіти; впровадження форм проблемного навчання для активізації пізнання та формування професійних умінь педагогів; використання міжпредметних зв'язків у процесі підготовки педагогів до взаємодії з батьками в межах закладів позашкільної освіти; застосування сучасних інформаційних технологій для навчання педагогів закладів позашкільної освіти засобів автономного розв'язання професійно спрямованих завдань.

Перспективи подальших досліджень убачаємо в розробленні практичних рекомендацій щодо реалізації зазначених організаційно-методичних умов.

References

1. Артемов В. Ю. Теоретичні та методичні основи формування деонтологічної компетентності фахівців із організації захисту інформації з обмеженим доступом: дис. докт. пед. наук: 13.00.04 / Ін-т вищої освіти НАПН. Київ, 2014. 489 с.
Artemov, V. Yu. (2014). *Teoretychni ta metodychni osnovy formuvannya deontolohichnoi kompetentnosti fakhivtsiv iz orhanizatsii zakhystu informatsii z obmezhenym dostupom* [Theoretical and methodological foundations of the formation of deontological competence of specialists in the organization of information protection with limited access]: dys. dokt. ped. nauk: 13.00.04 / In-t vyshchoi osvity NAPN. Kyiv.
2. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Ірпін: ВТФ «Перун», 2004. 1440 с.
Busel, V. T. (2004). *Velykyi tлумachnyi slovnyk suchasnoi ukrainskoi movy* [Great explanatory dictionary of the modern Ukrainian language]. Irpin: VTF «Perun».
3. Осадча К. П. Засоби формування професійної компетентності майбутніх учителів інформатики. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2010. №3 (17).
Osadcha, K. P. (2010). *Zasoby formuvannya profesiinoi kompetentnosti maibutnix uchyteliv informatyky* [Means of formation of professional competence of future informatics teachers]. *Informatsiini tekhnolohii i zasoby navchannia [Information technologies and teaching aids]*, 3 (17).
4. Серєда Н. А. Основні умови підготовки професійної самореалізації майбутнього вчителя. *Наука і сучасність: зб. наук. пр. НПУ імені Драгоманова*. 2000. Вип. 2. Ч. 1. С. 159-160.
Sereda, N. A. (2000). *Osnovni umovy pidhotovky profesiinoi samorealizatsii maibutnoho vchytelia* [Basic conditions for the preparation of professional self-realization of the future teacher]. *Nauka i suchasnist: zb. nauk. pr. NPU imeni Drahomanova [Science and modernity: a collection of scientific works of the Drahomanov State University]*, 2, 1, 159-160.
5. Хриков Є. М. Педагогічні умови як складова наукових знань. *Шлях освіти*. 2011. №2. С. 11-15.
Khrykov, Ye. M. (2011). *Pedahohichni umovy yak skladova naukovykh znan* [Pedagogical conditions as a component of scientific knowledge]. *Shliakh osvity [The way of education]*, 2, 11-15.
6. Щокіна Н. Б. Проблемне навчання у підготовці майбутніх викладачів. URL: https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/4450/1/_Microsoft_Word_docx.pdf. (дата звернення: 01.04.2023).

Shchokina, N. B. Problemne navchannia u pidhotovtsi maibutnix vykladachiv [Problem-based learning in the training of future teachers]. Retrived from: https://dspace.nuph.edu.ua/bitstream/123456789/4450/1/_Microsoft_Word_docx.pdf.

7. Шахов В. І. Базова педагогічна освіта майбутнього вчителя: загальнопедагогічний аспект: підручник. Вінниця. 2007. 383 с.

Shakhov, V. I. (2007). Bazova pedahohichna osvita maibutnoho vchytelia: zahalnopedahohichnii aspekt: pidruchnyk [Basic pedagogical education of the future teacher: general pedagogical aspect: textbook]. Vinnytsia.

Tiutiumnyk Olena

ORCID 0000-0003-1233-3577

Ph.D in Philosophical Sciences,

*Associate Professor at the Department of Pedagogy
and Methodology of Teaching Foreign Languages,*

*T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium»
(Chernihiv, Ukraine) E-mail: fomunae@gmail.com*

ORGANIZATIONAL AND METHODOLOGICAL CONDITIONS FOR THE TRAINING OF TEACHERS OF OUT-OF-SCHOOL EDUCATION INSTITUTIONS FOR INTERACTION WITH PARENTS

The purpose of the article is to substantiate the organizational and methodological conditions for the training of teachers of out-of-school education institutions for interaction with parents.

Methodology. During the substantiation of the organizational and pedagogical conditions for the training of teachers of out-of-school education institutions for interaction with parents, a number of research methods were applied, in particular: analysis of the regulatory and legal framework that regulates reformation processes in the educational field today, and scientific literature on the research problem; comparative – to study the views of different scientists on the problem raised; systematization and generalization – for formulating conclusions.

The scientific study provided for an optimal combination of the provisions of several methodological approaches, in particular: competency-based as the basis for reforming the educational sector at the current stage; activity, which involves the training of teachers of out-of-school education institutions to work with parents in a series of active activities; axiological to determine the peculiarities of the formation of value and worldview guidelines of teachers of extracurricular education institutions for working with parents.

The scientific novelty of the research lies in the fact that the organizational and pedagogical conditions for the training of teachers of out-of-school education institutions to interact with parents to implement the requirements of the «New Ukrainian School» Concept were defined and described.

Conclusions. In the process of research, organizational and methodological conditions were determined as a component of the pedagogical system, which should ensure the effectiveness of training teachers to interact with parents within the framework of extra-curricular education institutions, in particular: positive motivational instruction of the teacher to work with parents within the framework of the extra-school education institution; introduction of forms of problem-based learning for activation of knowledge and formation of professional skills of teachers; the use of interdisciplinary connections in the process of training teachers to interact with parents within extracurricular education institutions; application of modern information technologies for teaching teachers of extracurricular education institutions the means of autonomous solution of professionally oriented tasks.

Key words: *organizational and pedagogical conditions, institutions of extracurricular education, parents, students of education, problem-based learning.*

Стаття надійшла до редакції: 28.04.2023

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор **В.М. Ребенюк**